

13. Croatia reportedly receives just one bid to lease capacity at planned LNG terminal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intellinews.com/croatia-reportedly-receives-just-one-bid-to-lease-capacity-at-planned-lng-terminal-140000/> – Загол. з титул. екрану. – Мова: англ. – Перевірено: 16.04.2018.

14. Slovenian PM Cerar resigns as pressure mounts ahead of election [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-slovenia-politics/slovenian-pm-cerar-resigns-as-pressure-mounts-ahead-of-election-idUSKCN1GQ358> – Загол. з титул. екрану. – Мова: англ. – Перевірено: 14.04.2018.

Nosenko S. R., student, Institute of International Relations, Kyiv National University Taras Shevchenko (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Conflict of the Slovenian–Croatian relations

The article is devoted to examining unresolved conflicts in the territory of the former Yugoslavia on the example of Croatia and Slovenia what is relevant due to the ongoing process of EU enlargement in the Balkans. The existence of unsettled issues in bilateral relations of the states in question affects the internal unity of the EU which might preclude the admission of new members into the community. In this regard, the author examines the disputable elements of the Croatian – Slovenian relations in the context of their involvement and theoretical vision as well as offers the ways for constructive settlement of the current situation.

Keywords: Croatia, Slovenia, the 1982 UN Convention on the Law of the Sea, Drnovšek – Račan agreement, Ljubljanska Banka, the European Court of Human Rights, LNG-terminal, two-level game theory, Robert Putnam.

* * *

УДК 321:316.3

Мостіпан О. М.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри економіки підприємств та соціальних технологій, Державний університет телекомунікацій (Україна, Київ), mostipan-alex@ukr.net

Політичні аспекти в роботі «Кодзікі» як пам'ятці давньої японської суспільної думки

Проаналізовано історичні умови та суспільно-політичні аспекти створення однієї з перших робіт в японській суспільній думці, що виступила державним проектом на шляху формування інституційних засад в управлінні, оформленні політичної еліти та створенні бюрократичного апарату.

З'ясовано роль політичного тексту як інструменту цивілізованої передачі влади в межах усталеної правлячої еліти на початковому етапі формування інститутів феодальної держави в Японії.

Досліджено базові складові процесу політичної модернізації в Японії в аспекті аналізу творчої переосмисленості та модифікованих запозичень з Китаю. Виокремлено функції «Кодзікі» як пам'ятки давньої японської суспільної думки в національній політичній системі з часу створення її до сучасності.

Ключові слова: Японія, «Кодзікі», імператорська влада, державне управління, політична еліта.

«Кодзікі» є важливою пам'яткою японської суспільно-політичної думки, яку було створено у XIII ст. З того часу виникла значна кількість різноманітних пояснень та інтерпретацій, які поступово з'являлись в різні історичні епохи та були частиною політичного та загалом культурного процесу в Японії [1; 2; 3; 4; 6; 7]. Об'єктивним чином склалось, що «Кодзікі» виконували поліваріантні суспільні функції з часу появи і до сьогодні, що дало можливість набутти значення універсального суспільно-політичного тексту потрібного для оформлення інститутів японської державності, ефективність та значення якого з часом лише зростала.

Тим не менше, сучасні дослідники констатують усю складність аналізу «Кодзікі» з наукової точки зору. Можна виокремити різноманітні критерії та підходи

до аналізу, наприклад, культурологічний підхід (що включає фольклорну, міфологічну та етнологічні складові), політологічний та історичний. Крім того, потрібно пам'ятати, що інструментарій сформований сучасною наукою, новітні бачення та підходи можуть бути неефективними з точки зору дослідження тексту, що був створений більше 1 тис. р. тому. Тому дуже важливо уникнути шаблонів у мисленні та тлумаченні тогочасної суспільно-політичної реальності, розуміючи, що об'єктивні історичні свідчення є обмеженими, а творці тексту мали на меті досягнення певних цілей, які втім могли змінюватись з часом і появою нових суспільних завдань, а також у процесі внутрішньополітичної боротьби. У цьому відношенні логіка сучасних дослідників може накладати певні суб'єктивні застереження та створювати складнощі у розумінні, яких, можна припустити, на початку свого створення текст був цілком позбавлений.

У тогочасну епоху надзвичайно важливою у суспільно-політичному дискурсі була роль оповідачів, які тримали у власній пам'яті чисельні розповіді, легенди та перекази, що виконували у політичному процесі функцію легітимації влади. Тому, створення тексту відбувалось завдяки поєднанню зусиль оповідача та зацікавленої особи його записати. У випадку з «Кодзікі» оповідачем був Хієда-но Аре, а власне текст записав – Оно-но Ясуморі. Можна припустити, що один і той самий оповідач міг переповідати тексти різним зацікавленим особам, а тому цілком ймовірно була поява альтернативних текстів з подібними сюжетними лініями. Хоча, у випадку з «Кодзікі» сучасним дослідникам нічого про це не відомо. А тому, більш ймовірно виглядає ситуація, коли вже усталена та добре мотивована політична еліта докладає зусиль в напрямі зменшення впливу оповідачів на тогочасний політичний процес шляхом запису та оформлення важливих політичних текстів.

Цікавою є обставина, що «Кодзікі» були записані шляхом комбінування двох мов – китайської та японської. Очевидно, це говорить про значний авторитет китайської культурної традиції в тогочасній Японії та бажання авторів надати тексту більш офіційного сприйняття. Не дивлячись на визнання сучасними вченими за «Кодзікі» надзвичайно вагомої ролі в інституціоналізації політичної системи Японії, сам текст впродовж тривалого часу не викликав особливої зацікавленості з боку японських вчених. Це може бути свідченням того, що «Кодзікі» були створені настільки вдало та вчасно, що вони органічним чином відразу стали невід'ємним елементом культурної та політичної систем Японії. З часом «Кодзікі» набули певного сакрального змісту та стали важливою складовою, яку не варто було чіпати зайвий раз, щоб не нашкодити.

Сучасний варіант «Кодзікі» по-суті був реконструйований та введений в широкий культурний дискурс японським вченим Мотоорі Норінага у XVIII ст. Поступово «Кодзікі» як суспільно-політичний текст почав відігравати важливу роль у вченні Мотоорі Норінага, спрямованому на позиціонування японської національної науки та ідентичності на протигагу закордонним, перш за все китайським, впливам. Де-факто, дискурс створений Мотоорі Норінага навколо «Кодзікі» привернув увагу до цієї роботи західних

вчених, що в подальшому дозволило їй стати важливою пам'яткою світової суспільно-політичної думки. Відзначимо, що певні аспекти пов'язані з перекладом та оформленням остаточного варіанту «Кодзікі» на сучасну японську мову, що здійснив Мотоорі Норінага, до цього часу викликають жваві дискусії в середовищі науковців. Ряд дослідників не виключають ситуацію, що коли йде мова про «Кодзікі» може виявитись, що це лише один із варіантів твору, що міг належати до окремого жанру – «Кодзікі»: в середньовічних коментарях «Маньйосю» згадується про «записи стародавніх діянь» («кодзікі») різних кланів, а в збірці «Кінкафу» – поряд зі згадуванням просто «Кодзікі», – є посилання на «інше» «Кодзікі» [1, с. 15]. Ця теза лише підтверджує думку, що цілком природним у нецентралізованій протофеодальній державі було існування різних політичних центрів впливу, які конкурували між собою у тому числі й за допомогою різноманітних світоглядно-ідеологічних конструктів [6, с. 5]. У свою чергу кристалізація в історичному процесі одного варіанту «Кодзікі» може означати ніщо інше як остаточну перемогу одного з центрів впливу, пов'язаного з майбутньою імператорською родиною, на замовлення та зпрямого розпорядження яких і було створено «Кодзікі», щоб нарешті «встановити істину» та навести лад на великій території.

Втогочасній японській картині світу органічно переплітались уявлення про земний та небесний світи, що й власне визначило структуру «Кодзікі» та її смислові блоки: 1) у першому сувої, який присвячений ері богів, описуються процеси виникнення Японії, народження та вчинків незчисленної кількості богів, закладається фундамент ієрархічно-владних відносин між ними з майбутньою проєкцією на суспільне життя; 2) у другому сувої наводиться опис діяльності легендарних імператорів починаючи з Дзімму, Нінтоку та імператриці Суйко, що створює підстави легітимізувати світську владу з посиланням на небесні закони та авторитет богів, оскільки ці правителі ще мають можливість безпосередньо контактувати з ними; 3) у третьому сувої увага зосереджена на практичному застосуванні китайських культурних моделей, які були пов'язані з конфуціанською традицією, в державному житті Японії. У цьому відношенні критерієм поділу історичного часу та розмежування епох можна назвати різні суспільно-політичні тексти, які могли мати різний вплив та були покликані відігравати неоднакові функції. Інститути влади в державно-політичному житті Японії були чітко пов'язані з релігійною сферою та відповідними текстами, які відображали філософське бачення світу та простору функціонування публічних інститутів. Таким чином, усі складові «Кодзікі» як політичного тексту виконували функцію легітимації влади тогочасної правлячої еліти з використанням міфологічних сюжетів минулого та створенням бажаної моделі майбутнього шляхом встановлення контролю над історичним часом в суспільно-політичному дискурсі. У свою чергу, «Кодзікі» чітко відобразили зміну механізмів легітимації політичної влади: відбувався поступовий перехід від акцентування уваги на божественному походженні імператорів до ідеї «благородного мужа» та ідеального правителя згідно «Лунь юй» та загалом буддистського розуміння світоустрою та світської влади.

«Кодзікі» як політичний текст виник з необхідності легалізувати владу імператора Темму (673–686), який здобув її в результаті збройної боротьби. Крім того, «Кодзікі» як політичний текст мав на меті похитнути владу традиційних для Японії тих часів оповідачів історій та сюжетів різної спрямованості, у тому числі й з політичним забарвленням, про події «сивої» давнини, яких називали «катарібе». Відповідно, ці оповідачі завдяки вписаності у тяглу культурну традицію користувались винятковим правом давати оцінку історичним подіям і впливовим сім'ям, а значить і впливати на поточну політичну ситуацію. Таким чином, писемний характер «Кодзікі» паралельно вирішував два завдання: 1) зменшував роль оповідачів та збільшував значення письмових текстів; 2) змінював існуючу соціальну ієрархію, в якій головну позицію починав обіймати імператорський род та групи, які безпосередньо підтримали його у боротьбі за владу. Таким чином «Кодзікі» позначив початок плавного і поступового переходу від усного способу передачі важливої історичної інформації до письмового.

Виникає питання чи можна вважати «Кодзікі» джерелом більш менш об'єктивних історичних знань. Не дивлячись на те, що ця робота містить ключі до розуміння про генезу японської державності та її творців, етнічний склад населення, важливу географічну інформацію, що в підсумку фіксує державотворчі прагнення місцевої еліти, проте все ж таки зробимо акцент, що саме поняття історичної науки та історичної достовірності, а також механізмів та засобів її верифікації суттєво відрізняється у наш час та у минулому, якщо навіть допустити думку, що автори «Кодзікі» хоча б трохи переймалися цією метою. Водночас, сучасні історичні дослідження свідчать, що значна частина матеріалу, що міститься в «Кодзікі» є продуктом фантазії авторів цієї роботи [1, с. 17].

Тим не менше, «Кодзікі» не омінують одного з головних питань для державотворення – про походження японського народу. Використовується традиційна для стародавнього світу «теорія завоювання» згідно з якою державу Ямато заснували нащадки тугуських племен, які під керівництвом вождя Суйнін просунулись з Кореї у Японію. У «Кодзікі» зафіксовано прагнення створити історичний проєкт, який дає відповіді на поточні питання про функціонування державного механізму та обґрунтовує існування владних інститутів в історичній ретроспективі, сучасності та майбутньому шляхом вдалого залучення міфологічних сюжетів, які пояснюють доісторичні часи, а також поступовим переходом до лінійного часу. Тим не менше в «Кодзікі» зафіксовано чіткий зв'язок між доісторичним та історичним часом завдяки існування тих самих символів влади (меч, дзеркало, намисто з яшми), які турботливо охороняються та передаються у межах єдиного правлячого роду. Існує думка, що ця владна символіка бере початок від алтайського ритуально-міфологічного комплексу [1, с. 18].

Таким чином, в «Кодзікі» піднімається питання про генезу японського народу, його етнічне походження, історію формування та ін. Не дивлячись на всю багатогранність та складність цього питання одночасно для авторів «Кодзікі», і для сучасних дослідників, можемо зафіксувати спробу створення моделі політичної нації шляхом об'єднання різних міфів, які можуть бути свідченням, що їх носії належали до різних етнічних груп, мали різне походження та заселяли японські

острови в різні часи, в єдину міфологічну систему на чолі якої були предки сучасного імператора.

«Кодзікі» зафіксували великий компроміс між міфами та їхніми представниками, а значить раніше ворогуючі між собою групи отримали можливість формувати спільний політичний простір. Яскравими взірцями для наслідування могли бути сусідні держави, наприклад, Китай. Саме китайські культурні запозичення були домінуючими порівняно з іншими сусідніми державами, а також знайшли творче переосмислення в японських суспільно-політичних практиках. Варто згадати, що перша столиця Японії м. Нара (710–784), місцезнаходження якої вже було чітко визначено та непередбачало зміну географії розташування, була побудована за китайським каноном. Отже, культ божества сонця, представниками якого була група Ямато, здобув перевагу над водними божествами, яким поклонялись в Ідзумо та на Кюсю. Централізація влади супроводжувалась посиленням бюрократичної складової, формуванням освіченої групи чиновників-бюрократів та загалом підвищенням ролі освіти у визначених елітарних колах.

Відзначимо, що держава відіграла ключову роль на шляху формування національної системи освіти, яка розглядалась як підґрунтя для ефективного державного управління. Створення політичних текстів на історичну тематику, кодифікація законодавства, культурна модернізація стали визначальними складовими державної політики переможців – групи Ямато, що з одного боку дало можливість легітимізувати персональну владу та закріпити соціальну ієрархію, а з іншого боку – створити дієздатні державні інститути, що продовжили своє функціонування до сучасного часу. Національний проект зі створення політичної державної історії у формі «Кодзікі» виявив неабияку ефективність у поточному державотворчому процесі завдяки органічному поєднанню міфологічної, квазіісторичної та історичної складової. У той час активно створювався культурний дискурс, що у майбутньому визначив засади соціальної, політичної та економічної систем Японії. Традиційна феодальна держава природним чином тяжіла до необхідності обґрунтування владних інститутів за допомогою сили авторитету подій з «сивої» давнини та персоналій, які мають зв'язок з цими подіями. Ця політична технологія легітимізації влади знайшла своє вдале використання в «Кодзікі» в аспекті прямого зв'язку імператорського роду з богами-творцями Японських островів, а найближчого оточення імператора – з менш впливовими божествами [7, с. 15].

Релігійне освячення світської влади шляхом перенесення ієрархічної структури зі світу богів на земний світ людей неодмінним чином додало в підсиленні позитивного сприйняття вибудованої соціально-політичної ієрархії в тогочасній Японії. В «Кодзікі» була використана й інша технологія посилення авторитету імператора, а саме чітке вписування історії імператорського роду в загальний історичний контекст, що створило підстави тлумачити державну історію водночас і як історію імператорського роду. Загалом, далі ця думка була розвинена у сенсі, що виникнення державності в Японії безпосередньо пов'язувалось з імператорським родом. Тому, події тієї «сивої» давнини мають набагато більше значення для сучасного

політичного процесу, ніж те, що відбулось в буквальному смислі вчора. Так кристалізувався критерій давності роду як підстава для користування владою, а також обіймання посад та їх передачі у спадок в феодальній державі. Втім, у цьому аспекті «Кодзікі» вже починали конкурувати за право тлумачити історію, наприклад, з китайськими історичними хроніками в яких є чіткі згадування про існування державних інститутів в Японії до періоду легітимізації влади правлячого імператорського роду. Хоча спільним для цих текстів є беззаперечна важливість критерію давності правлячого роду, що виступає основою для функціонування політико-владної системи.

Список використаних джерел

1. Мифы древней Японии: Кодзика / Пер. со ст.–яп., предисл. и коммент. Е. М. Пинус. – Екатеринбург: У–Фактория, 2005. – 256 с.
2. Черевко К. Е. «Кодзика» («Записи о деяниях древности») VIII в. и становление японского этноса, его языка и письменности: Учеб. пособие / К. Е. Черевко. – М.: Дип. акад. МИД РФ, 2002. – 336 с.
3. Конрад Н. И. Японская литература. От «Кодзика» до Токутومی / Н. И. Конрад. – Москва, 1974. – 567 с.
4. Japanese Religion / A survey by the Agency for Cultural Affairs –Tokyo: Kodansha International LTD, 1972. – 263 p.
5. Sources of Japanese tradition. Volume 1 / compiled by RyusakuTsunoda, Wm. Theodore de Bary, Donald Keene. – New York: Columbia University Press, 1964. – 506 p.
6. Japan: A documentary history / David J. Lu. –Armork, New York, London: An East Gate Book, 1997. – 668 p.
7. Religion in Japanese Culture (Where Living Traditions Meet a Changing World) / Edited by Noriyoshi Tamaru and David Reid. – Tokyo, New York, London: KODANSHA INTERNATIONAL. – 238 p.

References

1. Mify drevnej Japonii: Kodziki / Per. so st.–jap., predisl. i komment. E. M. Pinus. – Ekaterinburg: U–Faktorija, 2005. – 256 s.
2. Cherevko K. E. «Kodziki» («Zapis' o dejaniyah drevnosti») VIII v. i stanovlenie japonskogo jetnosa, ego jazyka i pis'mennosti: Ucheb. posobie / K. E. Cherevko. – M.: Dip. akad. MID RF, 2002. – 336 s.
3. Konrad N. I. Japonskaja literatura. Ot «Kodziki» do Tokutomi / N. I. Konrad. – Moskva, 1974. – 567 s.
4. Japanese Religion / A survey by the Agency for Cultural Affairs – Tokyo: Kodansha International LTD, 1972. – 263 p.
5. Sources of Japanese tradition. Volume 1 / compiled by Ryusaku Tsunoda, Wm. Theodore de Bary, Donald Keene. – New York: Columbia University Press, 1964. – 506 p.
6. Japan: A documentary history / David J. Lu. – Armork, New York, London: An East Gate Book, 1997. – 668 p.
7. Religion in Japanese Culture (Where Living Traditions Meet a Changing World) / Edited by Noriyoshi Tamaru and David Reid. – Tokyo, New York, London: KODANSHA INTERNATIONAL. – 238 p.

Mostipan O. M., Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of economics of enterprises and social technologies, State University of Telecommunications (Ukraine, Kyiv), mostipan-alex@ukr.net

Political aspects in the work of Kojiki as a monument of ancient Japanese social thought

The article analyzes the historical conditions and socio-political aspects of the creation of one of the first works in Japanese public opinion, which was a state project on the way of forming institutional foundations in the management, designing of the political elite and the creation of a bureaucratic apparatus.

The role of political text as an instrument of civilized transfer of power within the established ruling elite at the initial stage of the formation of the institutes of the feudal state in Japan is elucidated.

The basic elements of the process of political modernization in Japan in the aspect of analysis of creative, redefined and modified borrowing from China are explored.

The structure of Kojiki in the aspect of various functions of its components in the contemporary socio-political discourse is analyzed.

Keywords: Japan, Kojiki, imperial power, state administration, political elite.

* * *